

Posudok na diplomovú prácu

Bc. Kateřiny Štrofové: Řeholnice jako ošetrovatelky? Sonda do působení řádových sester ve vybraných nemocnicích Československé republiky mezi lety 1948 až 1960

Obdobie budovania komunistického režimu v Československu stále priťahuje bádateľský záujem u nás aj v zahraničí. Napriek tomu, že k tému bolo napísaného mnoho, stále sa objavujú nové výskumy, ktoré rozširujú naše poznanie. Týmto smerom sa vydala aj kolegyňa Štrofová, keď si za tému svojej diplomovej práce vybrala analýzu štátnej politiky voči rádovým sestram v nemocničnom prostredí, v období rokov 1948 – 1960. Sústredila sa na tri rozmary problematiky: štátne-politický, cirkevný a medicínsko-praktický. V názve zároveň použila výraz „sonda“, ktorý pravdepodobne odkazuje na autorkinu rezignáciu na snahu podať všeobecnejší – syntetizujúci – pohľad na problematiku, s čím súvisí aj jej zameranie sa na tri konkrétne rehoľné spoločenstvá: konkrétne Kongregácie Milosrdných sestier sv. Karla Boromejského, Kongregácie Milosrdných sestier sv. Kříže a Rádu sv. Alžbety, ktoré pôsobili v rádových aj okresných verejných nemocniciach v Prahe, Českom Brode, Moste a v Novom Meste na Morave.

Diplomová práca je rozdelená do dvanástich kapitol, v ktorých autorka priblížila od politických a legislatívnych až po praktické kontexty problematiky, pričom zvláštnu kapitolu venovala aj odstráneniu rádových sestier z daných nemocníc. Pomerne široké pole výskumného záujmu sa odráža aj v množstve otázok, ktoré autorka vo vzťahu k svojmu výskumu postulovala: *„Jaké strategie zvolili okresní církevní tajemníci v rámci tzv. církevní politiky státu při komunikaci s řeholnicemi ve zvolených nemocnicích? Byly jejich strategie úspěšné? Jaké strategie zvolily řádové sestry, které byly nuceny komunikovat s okresním církevním tajemníkem? Lišily se tyto strategie jednání u Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, Milosrdných sester sv. Kříže a Řádu sv. Alžběty ve vybraných nemocnicích? Byly jejich strategie úspěšné? Byly ve své komunitě v přístupu k režimu jednotné? Lišil se přístup církevních tajemníků podle toho, kde se daná nemocnice nacházela, jaké a jak velké sesterské společenství tam pracovalo? A jaké byly vztahy v pracovním prostředí nemocnice mezi řeholnicemi, lékaři a civilními ošetrovatelkami?“*

Po úvode, práca obsahuje informácie o stave bádania a vyjadrila sa aj k stále aktuálnej polemike o „totalitno-historickom vyprávání“. Veľmi oceňujem podkapitolu venovanú

priblíženiu pramennej bázy (s. 18-23), ktorá nebola len výpočtom typu prameňov, fondov, či názvov študovaných archívov, ale naopak sa zamýšľala na špecifikami konkrétnych typov prameňov, čím zároveň čitateľom ozrejmla vlastné analytické perspektívy. V tomto kontexte sa informácie a limitách pramennej bázy objavujú aj v metodologickej podkapitole.

Na druhej strane je však treba upozorniť, že úvodné časti práce postavené čisto len na využití základnej literatúry, ktoré majú za cieľ uviesť čitateľa do problematiky, priblížiť historický kontext a systematický tlak a perzekúcie RKC zo strany orgánov československého štátu po roku 1948, či dejiny dobového zdravotníctva a študovaných cirkevných rádov, boli z hľadiska počtu strán koncipované veľkorysejšie ako analýza samotného pramenného materiálu. Aj pri tak široko postavenej heuristike sa tiež natíska otázka, či by materiály uložené v Archívu bezpečnostných zložiek neponúkli ďalšiu dôležitú perspektívu do problematiky.

Diplomová práca čiastočne nadviazala na bakalársku prácu Kateřiny Štrofové nazvanú *Nemocnice jako místo vztahu komunistického režimu a Římskokatolické církve po únoru 1948. Zdravotnická péče a duchovní činnost Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v nemocnici v Českém Brodě a zásahy okresního církevního tajemníka do jejich činnosti (1948-1959)*, resp. autorkou publikovaný vedecký článok „*Musíme láskou obejmout i tuto těžkou dobu...*“ *Reflexe témat z celokongregační kroniky sester boromejek z let 1948 až 1952*. S tým súvisí na diplomovú prácu skôr nie bežný jav, že autorka veľmi často cituje sama seba. Čo nevytýkam, len konštatujem.

Niekoľko postrehov k spracovaniu témy:

V časti o proticirkevnej politike komunistov by bolo vhodné vo väčšej miere priblížiť spomenúť okrem utilitárne-politických motivácií, aj marxisticko-leninské ideologické východiská, ktoré túto politiku sprevádzali, ako aj obvinenia a prax kolaborácie predstaviteľov katolíckej cirkvi (RKC), špeciálne na Slovensku, s nacistickým Nemeckom, často zdôrazňovanej predovšetkým komunistickými politikmi. Zároveň je na škodu, že autorka bližšie nepriblížila napr. aj dobové poňatie religiozity a z neho vyplývajúce vnímanie sveta z pozícií rádových sestier, čo predstavuje tiež významný rozmer vyššie zmeneného ideového konfliktu.

K téze o vyjednávacích stratégiách KSC smerom k RKC chýba odkaz na zdroj/literatúru. Čo konkrétne má autorka na mysli?

Prehľadne sú napísané aj informácie o rôznych spôsoboch perzekúcií predstaviteľov RKC od roku 1949.

Zásadná deviata kapitola má 30 strán a je venovaná pôsobeniu rehoľníč v nemocniciach v päťdesiatych rokoch. Zaujímavé sú zistenia ohľadom politických školení. Veľmi zaujímavý a dobre napísaný je záver práce, ktorý je zhrnutím vybraných zistení, ktoré sú prehľadne podané.

Autorka píše o sebe odosobnene ako o autorke: „Autorka analyzovala...“ (s. 18). V metodologickej kapitole by som očakával aspoň krátku definíciu resp. odkaz na odbornú literatúru v rámci autorkou zmienených metód – „mikrosondy“, „komparácie“, ako aj „analytickej a hermeneutickej interpretačnej metódy“, čiastočne to následne učinila pri definovaní „moderných politických dejín“. Vo všeobecnosti však ponúka pojednanie o metódach viac intuitívne a príliš všeobecné. Je písanie „moderných“ politických dejín postavené len na vzťahu k vyššiemu počtu bádateľských otázok a širšej palete historických prameňov?

s. 27: „*Jednoznačně formulovaná nauka církve se stala tmelícím prvkem, podle něhož se mohli katolíci orientovat v případě sporných otázek.*“ Vyššie píše o „názorovej rozmanitosti“

s. 37: „*Římskokatolická církev zůstala bez širších možností naplňovat své společenské poslání.*“ Bolo by vhodné viac kontextualizovať.

V niektorých prípadoch autorka príliš skáče v chronológii, občas aj do obdobia pred rok 1945.

Neštandardný spôsob citovania: napr. ANDĚL, ČERNÝ, DIVIŠOVÁ, HLAVÁČKOVÁ, KRÍŽOVÁ, s. 427, keďže aj u takto skrátenej citácie sa má uvádzať rok vydania; resp. používanie skratky slova kartón – ako „ka“ bez bodky a nie zaužívané „k.“; niekde využíva a niekde zas nie skratky pri uvádzaní názvov archívov a fondov...

s. 91: nie je mi jasný výrok: „*Dopis byl prý „psán laickou osobou tak nábožně, že to řeholnice až uráželo*“.

Všeobecnější otázky do diskusie:

V kontexte autorkinej reakcie na diskusie o totalitne-historickom vyprávani by som sa chcel opýtať, či vidí nejaké odborné benefity, resp. úskalía tohto sporu?

Je možné vo výklade systematického prerodu zdravotníctva v danej dobe odizolovať modernizačné a ideologické tendencie?

Ako vníma autorka spoločenskú rolu RKC? Či už v zdravotníctve, alebo v iných odvetviach spoločenského života.

Kde vidí autorka limity svojho výskumu vo vzťahu k syntetizovaniu týchto poznatkov? Prečo zvolila v názve práce slovo „sonda“?

Záver:

Predložená práca bohatá na rôznorodé archívne zdroje dobre ilustruje, že komunistami boli vnímané rádové sestry a ich aktivity smerom k pacientom – ako zásadné politikum, ako nesystémová záležitosť, ako ideologické ohrozenie, ktoré sa predstavitelia komunistického režimu snažili potlačiť. Dôležitou líniou jej výkladu je predovšetkým snaha komunistov obmedziť ich vplyv. Na druhej strane, poukazuje aj na to, že samotní lekári vnímali rádové sestry ako užitočnú súčasť nemocničného prostredia. Tieto momenty vnímam za prínos danej práce a autorka nimi zodpovedala svoje výskumné otázky.

Napriek tomu, vidím v diplomovej práci aj určité nedotiahnuté limity z koncepčného hľadiska, keďže každá zo študovaných lokalít, ako aj individuálne skúsenosti nemocničného personálu so sestrami boli mnohorozmerné – a výsledky resp. prezentáciu svojho bádania nesystematizovala napr. do nejakých všeobecnejších koncepčne definovaných téz. Práci by prospel väčším dôraz na problémové členenie vo vnútri jednotlivých kapitol, ktorý by posilnil prehľadnosť predloženého vedeckého pojednania. Aj keď autorka vo svojom výklade upozornila aj na modernizačný kontext komunistického diktátora a ich aktivity v prospech transformácie zdravotnej starostlivosti, výraznejšie sa im už v rámci popisovania nemocničnej praxe nevenovala.

Z metodologického hľadiska je pre dielo charakteristická skôr tradičná heuristika a interpretácia prameňov. Autorka píše o „mikrohistorických sondách“ ale nie som si istý čo presne nimi z metodologického hľadiska mieni.

Zároveň predložená diplomová práca obsahuje množstvo dôležitých informácií k skúmanej problematike, odráža rozsiahlu heuristickú prácu, ktorú autorka musela podniknúť. Na základe vyššie napísaného navrhujem hodnotiť prácu ako veľmi dobrú (2) s tým, že v prípade presvedčivej obhajoby sa neuzatváram nad možnosťou zlepšenia tohto hodnotenia na výbornú (1).

V Prahe, 31. 5. 2024